

**POTENCIJALNO ETNIČKI
MOTIVISANI INCIDENTI:
IZAZOVI PRILIKOM
DEFINISANJA I IZVEŠTAVANJA**

Autori: *Helena W. Nilšon i Rachele Olinger*
Redaktori: *Adrian Zeqiri i Pieter Troch*

Priznanja

ECMI Kosovo zahvaljuje pojedincima iz Odeljenja Statistika u Sudskom savetu Kosova, Kosovskoj Policiji, Kancelariji Državnog Tužioca, EULEX-u, OEBS-u i Međunarodnom kriminalističko-istražnom programu pomoći u obuci koji su obezbedili neprocenjive informacije i podatke za ovaj izveštaj.

ECMI Kosova www.ecmikosovo.org

ECMI Kosovo je glavna nevladina organizacija angažovana na pitanja manjinskih zajednica na Kosovu, sa opštim ciljem da razvije sveobuhvatne, predstavničke i osetljive institucije prema zajednicama koje podržavaju multietničko i stabilno Kosovo. ECMI Kosovo doprinosi razvoju, jačanju u implementaciji relevantnih zakonodavstava, podržava institucionalizaciju vladinih organa povezanih sa zajednicama, i jačanju kapaciteta civilne zajednice i vlade da se međusobno angažuju na konstruktivan i održiv način.

Ul. Majke Tereze br. 20, Apt. 5,
10000 Priština, Kosovo,
Tel. +381 (0) 38 224 473

Ul. Čika Jovina Br. 3, prvi sprat
38220 Mitrovica/ Kosovo,
Tel. +381 (0) 64 00 55 488

Odricanje

Ova publikacija je urađena uz pomoć Kancelarije Evropske unije na Kosovu. Sadržaj publikacije je isključiva odgovornost autora – ECMI Kosova — i ni u kom slučaju ne odražava zvanične stavove Evropske unije.

Autorska prava

© Evropski Centar za Manjinska Pitanja (ECMI) Kosovo, avgust 2015.godine. Sva prava rezervisana. Nijedan deo ove publikacije ne može biti reprodukovano, sačuvano u sistemu za pronalaženje ili prenet u bilo kom obliku ili uz pomoć bilo kakvih sredstava, elektronski, mehanički, fotokopiranjem, snimanjem ili drugačije, bez prethodnog odobrenja ECMI Kosovo.

POTENCIJALNO ETNIČKI MOTIVISANI INCIDENTI: IZAZOVI PRILIKOM DEFINISANJA I IZVEŠTAVANJA

TABELA SADRŽAJA

LISTA AKRONIMA I SKRAĆENICA.....	6
1. UVOD.....	7
2. METODOLOGIJA.....	9
3. DEFINISANJE ETNIČKI MOTIVISANIH INCIDENATA.....	10
3.1 Opšte napomene pri definisanju etnički motivisanih incidenata i zločina iz mržnje.....	10
3.2 Pravni okvir.....	11
3.3 Relevantna institucionalna struktura: Kosovska policija, Kancelarija tužioca i sudstvo.....	12
4. IZAZOVI POVEZANI SA DEFINISANJEM I PRIJAVLJIVANJEM ETNIČKI MOTIVISANIH INCIDENATA...14	
4.1. Nedovoljno prikupljanje, razmena i analiza podataka.....	14
4.2. Postupci izveštavanja Policije Kosova o potencijalno etnički motivisanim incidentima.....	14
4.3. Klasifikacija u Kancelariji državnog tužioca i prikupljanje podataka o potencijalno etnički motivisanim incidentima.....	16
4.4 Sudska praksa i prikupljanje podataka.....	17
4.5 OEBS i EULEX nadzor potencijalno etnički motivisanih incidenata na Kosovu.....	18
4.6 Studije slučajeve.....	18
4.7 Nedostatak poverenja u zajednici i znanja u vezi sa sudskim mehanizmima.....	20
5. IZVEŠTAVANJE MEDIJA I POLITIČKE POSLEDICE.....	22
6. ZAVRŠNE NAPOMEN.....	24
7. PREPORUKE.....	25
7.1 Definicija i izveštavanje.....	25
7.2 Povećano prikupljanje, razmena i analiza podataka.....	25
7.3 Procesuiranje i suđenje PEMI.....	26
7.4 Jačanje veze među zajednicama.....	26
8. SPISAK LITERATURE.....	27

LISTA AKRONIMA I SKRAĆENICA

KZ	Krivični zakon
ZKP	Zakon o krivičnom postupku
ATBZ	Akcioni tim za bezbednost zajednice
ECMI Kosovo	Evropski centar za manjinska pitanja Kosovo
EULEX	Misija vladavine prava Evropske unije
ICITAP	Međunarodni kriminalističko-istražni program pomoći u obuci
KFOR	Kosovske snage
KP	Kosovska Policija
OSBZ	Opštinski savet za bezbednost zajednica
OEBS	Organizacija za bezbednost i saradnju u Evropi
PEMI	Potencijalno etnički motivisani incidenti

1. UVOD

Multietničko društvo je od izuzetne važnosti za promovisanje i zaštitu stabilnih međuetničkih odnosa na Kosovu. Iako među-etnički incidenti nisu ekskluzivni problem Kosova, oni predstavljaju posebnu pretnju stabilnosti i bezbednosti zemlje. Politička nestabilnost u zemlji koja je u toku, sećanje na nasilne sukobe 1990-tih i ranih 2000-tih, i nepovoljni položaj manjinskih zajednica, čine da potencijalno etnički motivisane incidente (PEMI) nose posebnu težinu; ponekad imaju dalekosežne posledice na stabilnost na Kosovu i sklone su politizaciji. Ovo se posebno odnosi na incidente koji uključuju srpsku i albansku zajednicu.

Primer kako PEMI može dovesti do nasilne eskalacije na etničkoj bazi su nemiri iz marta 2004. Nakon incidenta kada su se dvojica albanskih dečaka udavila pošto su ih navodno jurili srbi, srbi i srpska imovina je napadnuta od strane ljute gomile albanske omladine i situacija je eruptirala i brzo eskalirala. Iako je posredan incident bio PEMI, nemiri su takođe bili rezultat frustracije šire javnosti u vezi sa političkom scenom i celokupnog zastoja pod upravom UNMIK-ove administracije, koji ukazuju da nemiri i eskalacija među-etničkih incidenata mogu izbiti zbog potreba građana kao okidačirih frustracija sa društveno-ekonomskom situacijom.

Mnogi incidenti su posledica prilično banalnih među-etničkih događaja u politici ili sportu i pojačaće se putem posledičnog uticaja i konvergencije sa širim društveno-ekonomskim i političkim frustracijama. Bilo je na primer povećanja broja incidenata prijavljenih na Kosovu nakon Kvalifikacija za Evropski kup 2014 između Albanije i Srbije. Meč je prekinut zbog fizičkog obračuna između igrača obe ekipe nakon što je dron poleteo preko celog terena noseći transparent koji se odnosi na Veliku Albaniju.

Osvrćući se na politizaciju i osetljivost ovog pitanja, među-etnički incidenti i pitanje bezbednosti na Kosovu, a posebno ona koja uključuju srpsku zajednicu, se pomno prate od strane međunarodne zajednice. Izveštaj o napretku Evropske komisije 2015 napominje sledeće: "Dok opšta bezbedonosna situacija za nevećinske zajednice ostaje relativno stabilna, povećan je trend incidenata gde su meta zajednica kosovskih srba koji žive na zapadnom Kosovu, uz česte krađe iz domova što izaziva pojačan osećaj nesigurnosti pogođene zajednice. Kosovska policija i pravosudni organi treba da razviju bolje razumevanje onog što predstavlja među-etnički motivisan incident." ¹

Bezbednost zajednica i među-etnički incidenti su takođe stalan deo tromesečnog izveštaja Generalnog sekretara Privremene Upravne Misije na Kosovu u Savetu bezbednosti UN. U izveštaju od Januara 2015 se pominje "malo povećanje potencijalno etnički motivisanih incidenata", ²pozivajući se na incident kada je autobus sa interno raseljenim srbima na njihovom putu za proslavu Pravoslavnog Božića u Đakovici pogođen jednim kamenom.³

¹ EVROPSKA KOMISIJA. Kosovo* 2015 Izveštaj o napretku (2016), str.26.

² Savet Bezbednosti Ujedinjenih Nacija 'Izveštaj generalnog sekretara o Privremenoj misiji Ujedinjenih Nacija na Kosovu', (Dokument S/2015/74, 30 januar 2015), str. 5 para. 24.

³ ECMI KOSOVO. 'ECMI Kosovo osuđuje nasilno blokiranje ulaska u Srpsku Pravoslavnu Crkvu u Đakovici i poziva kosovske vlasti da obezbede slobodan i neometan pristup bogomoljama' (6 januar 2015).

Prijavljivanje i praćenje sličnih incidenata od strane međunarodne zajednice je važno zbog implikacija koje ovi incidenti mogu imati na opštu bezbednost na Kosovu i oni su takođe pokazatelj napretka Kosova u integraciji različitih nacionalnosti. Međutim, ovaj mehanizam izveštavanja izaziva zabrinutost da se institucije i političari na Kosovu uzdržavaju od klasifikacije incidenata kao među-etničkim ili zločina iz mržnje iz straha da će se incidenti pomenuti u izveštaju Saveta bezbednosti UN-a.

Važno je uzeti u obzir percepciju ljudi o bezbednosti i učestalost među-etničkih incidenata kao i ulogu medija i političara prilikom izveštavanja o ovim incidentima. Jednostavna percepcija i/ili medijsko predstavljanje incidenta kao etnički motivisanog može da podstakne pravo etnički motivisano nasilje. Popularni mediji i albanski političari sa Kosova su naučili važne lekcije iz nemira u martu 2004. i veoma su oprezni prilikom izveštavanja o incidentima koji uključuju pripadnike različitih zajednica i pokušali su smanjiti međuetničke elemente incidenata, iz straha od eskalacije i politizacije. Naprotiv, srpski mediji imaju tendenciju da se usredsrede na međuetničke elemente u incidentu, koji ponekad mogu dovesti do stvarnog ili pretpostavljenog osećaja straha među zajednicama, posebno srpske zajednice. Uspon društvenih medija još više otežava kontrolisanje procesa izveštavanja.

Prijavljivanje policiji i praćenje krivičnog postupka igraju posebno važnu ulogu u rešavanju PEMI, pošto policija daje cinjenično i nespekulativno stanje o incidentu, što može drastično smanjiti mogućnost za politizaciju i eskalaciju. Osim toga, pravilno prijavljivanje i istraga policije može pomoći jačanju bezbednosti i poverenja zajednice u kosovske institucije. Međutim, postoji rizik od nepodudarnosti između percepcije na nivou zajednice i izveštavanja policiji. PEMI koji su prijavljeni u reonu Kline u 2015. godini, čija je ciljna grupa bila posebno srpska zajednica, su pokazali da policijsko izveštavanje često minimalizuje elemente nacionalnosti prilikom izveštavanja o incidentima koji uključuju različite etničke zajednice.⁴ Kao takvi, često stoje dijametralno protiv ispolitizovanih izjava datih od strane srpskih političara sa Kosova i predstavnika Vlade Srbije, ali takođe i percepciju srpske zajednice u samom području Kline.

Sposobnost kosovskih institucija da pravilno procesuiraju i sude etnički motivisana krivična dela takođe igra ključnu ulogu u uspostavljanju osećaja vladavine prava, bezbednosti i poverenja u institucije među zajednicama. Kada se proveravaju statistike o među-etničkim incidentima koje obezbeđuje Kosovska policija (KP) Kancelarija tužioca i Pravosuđe, brojke su izuzetno niske. Na primer, u 2016., pravosuđe je primilo samo šest slučajeva zločina iz mržnje u skladu sa članom 147 Krivičnog zakona (KZ) u 2015. Mali broj pokazuje nepodudarnost opšte percepcije ljudi u vezi sameđu-etničkim incidentima i faktičkog broja slučajeva kojima je bavljeno u zvaničnim institucijama Kosova. Bitno je navesti, međutim, da u slučajevima u kojima zločin ima druge otežavajuće okolnosti (na primer etnički motivisane provale koje se završavaju fizičkim nasiljem ili fizičkim žrtvama, na kraju će se okarakterisati kao fizički napad a ne kao etnički motivisana provala), statistike odražavaju težinu težeg krivičnog dela, ali ne uvek etnički motivisana dela.

Posebna pažnja je obraćena na pitanje PEMI u izveštajima organizacija i bila je tema velikog broja radionica održanih na Kosovu.⁵

⁴ ECMI KOSOVO. 'Povodom nedavnih bezbedonosnim incidentima u Klini i otežanom procesu povratka' (21 maj 2015).

⁵ Pogledajte na primer izveštaj iz Centra za mir i toleranciju. 'Potencijalno etnički motivisani incidenti na Kosovu – ružna priča koja nikada nije ispričana'. Jul 2016. OEBS je takođe organizovao radionicu 11-12 jula o poboljšanju registrovanja zločina iz mržnje na Kosovu, vidi <http://www.osce.org/odihr/253136>

Ovaj izveštaj ima za cilj da pruži sveobuhvatnu analizu različitih faktora koji objašnjavaju ovu nepodudarnost između percepcije na nivou zajednica, pokrivanje medijima i izveštavanje policije kao i suđenje PEMI. Izveštaj će se baviti analizom postojećeg pravnog okvira o među-etničkim zločinima na Kosovu, ispitaće proces izveštavanja KP-a i krivično procesuiranje ovih incidenata u Kancelariji tužioca i u Pravosuđu. Poslednje statistike ovih institucija će se analizirati, i konačno ispitaće se odgovornost medija na Kosovu kosovskih političara.

2. METODOLOGIJA

Ovaj izveštaj razmatra procedura izveštavanja koje primenjuje KP, sa posebnim fokusom na PEMI, još od početne istrage i faze izveštavanja (uključujući izjave u medijima) sve do razmene podataka i usklađivanja sa pravosuđem. Takođe prikazuje i analizira primljene statistike o među-etničkim zločinima koji su prošli kroz krivični postupak. Ovaj opšti pregled institucionalne strukture i saradnje između tri institucije i to Policije Kosova, Državnog Tužioca i Sudstva služi radi pružanja pravilne situacije sadašnjeg sistema izveštavanja i procesuiranja PEMI na Kosovu. Za svaki od ovih aspekata, izveštaj će otkriti izazove i postojeće preporuke za dalje poboljšanje načina definisanja, izveštavanja i procesuiranja PEMI-ja.

Ovaj izveštaj je zasnovan na istraživanju definicija i postupaka za izveštavanje PEMI i detaljnih intervju sa predstavnicima KP-a, Kancelarije Tužioca, EULEX-a, OEBS-a, Odeljenja za statistiku u okviru Kosovskog pravnog saveta, i Međunarodnog kriminalističko-istražnog programa pomoći u obuci (ICITAP). Izveštaj takođe sadrži malu studiju slučaja registracije, klasifikacije i procesuiranja od strane KP-a, Kancelarije Tužioca i Sudstva incidenta koji se dogodio 2015. godine da ilustruje kompleksnost klasifikacije među-etničkih incidenata.

Izveštaj ima za cilj glavni fokus PEMI koji uključuju incidente između pojedinaca iz srpske i albanske zajednice. Iako ECMI Kosovo priznaje da i druge manjine podležu incidentima saobraćajnim motivacijama, to nije tema istraživanja ovog izveštaja.

3. DEFINISANJE ETNIČKI MOTIVISANIH INCIDENATA

3.1 Opšte napomene o definisanju etnički motivisanih incidenata i zločina iz mržnje

Zločini iz mržnje su zločini koji su zasnovani na predrasudama. Ova krivična dela su zasnovana na dva elementa, i ako su oba elementa prisutna u zločinu, oni će predstavljati zločin iz mržnje. Prvi element predviđa da incident mora biti zločin pod KZ. Kao drugo, zločin mora biti izvršen uz *ostrasćenu motivaciju* što znači da je počinilac izabrao žrtvu ili metu na osnovu nekih zaštićenih karakteristika. Meta može biti i lice i grupa lica ili imovina koja je povezana sa grupom koja deli određene osobine, na primer, crkva, džamija ili sinagoga. Zaštićena karakteristika je osobina koju deli grupa, kao što je jezik, veroispovest, nacionalnost ili bilo koji drugi zajednički imenitelj.⁶ Krivično delo počinjeno nad osobom sa invaliditetom zbog svog hendikepa se stoga mogu klasifikovati kao zločini iz mržnje.

Gore navedeno podrazumeva da incident koji uključuje pripadnike različitih zajednica ne mora odmah da znači da je taj zločin bio zločin iz mržnje. Jedino ako postoji ostrasćena motivacija iza kriminalne radnje koja je izvršena, onda se treba klasifikovati kao zločin iz mržnje.

U maju 2015. godine dogodio se incident kada je stanovnik sela Pasjane, opština Parteš prijavio da je bio izboden od strane dva kosovska albanci koji su stanovnici obližnjeg sela Vlačica. Incident koji je bio tema ECMI informacione izjave,⁷ je dobar primer kako ilustrovati složenost utvrđivanja motivacije koja se krije iza međuetničkog incidenta. Do incidenta je došlo nakon preticanja na putu što je zamalo dovelo do saobraćajne nesreće. Uprkos činjenici da nije bilo sudara, žrtva i optuženi su započeli naknadnu verbalnu prepirku i na kraju je došlo do tuče, i do povređivanja koje je pretrpela žrtva.

Pitanje motiva koji se krije iza incidenta je odmah upućeno pošto su počinio bili kosovski Albanci a žrtva kosovski Srbin. Predstavnici KP-a su brzo objavili da je direktan uzrok incidenta bio gnev na putu i da incident nije bio etnički motivisan. Ipak, u sprskim medijima je prijavljena reakcija kosovskih Srba i srpskih zvaničnika koji su definisali incident kao etnički motivisan sa ciljem zastrašivanja i proterivanja Srba koji su ostali da žive u južnim delovima Kosova.⁸ Ovo ilustruje tendenciju kosovskih Srba i srpskih političara da se usredsrede na etničku komponentu kod među-etničkih incidenata definišući ove incidente kao etnički motivisane radi politizacije incidenta. Osim toga, ovaj slučaj pokazuje tendenciju KP-a da smanji eventualne etničke elemente ili motive kod među-etničkih incidenata tokom početne faze izveštavanja, možda iz straha od politizacije. Pitanje dokazivanja i složenosti utvrđivanja ostrasćene motivacije je takođe prikazano u ovom slučaju, pošto bi neko mogao tvrditi da je ovo čist slučaj posledice gneva na putu koji je otišao naopako, bez elemenata ostrasćenosti, dok drugi mogu tvrditi da se incident ne bi dogodio u slučaju da stranke nisu bile iz različitih etničkih grupa i tvrditi da postoji ostrasćena motivacija.

⁶ OSCE/ODIHR. 'Zakoni o zločinima iz mržnje – Praktični vodič' (2009).

⁷ ECMI KOSOVO. 'Povodom nedavnog incidenta u Pasjanama' (10 maj 2015)

⁸ B92. 'Da se kazne oni koji su napadali' (5 maj 2015).

3.2 Pravni okvir

Standardi po kojima se etnički i zločini iz mržnje sude na Kosovu u skladu je sa međunarodnim standardima i kao takvi su adekvatni u teoriji što se tiče odgovarajuće kategorizacije i izveštavanja o incidentima koji uključuju manjinske zajednice. Postojeće zakonodavstvo u vezi sa zločinima iz mržnje i etnički motivisanih incidenata se može naći u KZ Republike Kosovo pod članom 147.

Prva i druga odredba člana 147 KZ-a navodi da svako ko javno podstiče i širi mržnju ili netrpeljivost među različitim nacionalnostima, rasi, religiji ili etničkoj pripadnosti mogu biti kažnjeni novčanom kaznom ili zatvorom od jedne do osam godina.

Treća odredba člana 147 navodi načine pomoću kojih se može izazvati delo: prinuda, ugrožavanje bezbednosti, izlaganje nacionalnih, rasnih etničkih ili verskih simbola koji se rugaju, štete pripadnosti druge osobe ili skrnavljenjem spomenika ili grobnica. Zadnja i četvrta odredba člana 147 predviđa druge otežavajuće okolnosti pod kojima se smatra teže krivično delo što za posledicu može dovesti do ozbiljnije kazne. Naime, počinjavanje ovih dela na sistematski način ili iskorištavanje nečijeg položaja ili ovlašćenja se smatra težim i ozbiljnijim delom, a samim tim počinitelj se kažnjava zatvorom od dve do deset godina.⁹

Važno je napomenuti da član 147 nije ograničen samo na ostrašćenimotivaciju zbog nacionalnosti ili religije. Takođe se može primeniti kod krivičnih dela kada počinitelj napadne pripadnika LGBT zajednice ili osobe sa invaliditetom.

Međutim, član 147 je ograničen kod striktno primene člana pošto se ne pokrivaju potencijalno etnički motivisane namere iza zločina. Ekskluzivna primena člana 147 bi značila da registracija incidenata ne bi uzela u obzir potencijalnu etničku nameru koja se krije iza zločina. Stoga je sugerisano da se ovo ograničenje u članu može rešiti primenom člana 74(2.12) KZ-a, koji uzima u obzir motivaciju zločina i nameru.¹⁰ Ovaj član predviđa da se sledeće može smatrati otežavajućom okolnošću i to "ako je krivično delo počinjeno protiv lica, grupe ljudi ili imovine zbog njihove etničke pripadnosti ili etničkog porekla, nacionalnosti, jezika, verskih uverenja, boje, pola, seksualne orijentacije ili zbog njihovog afiniteta prema osobama koje imaju navedene karakteristike."¹¹ Međutim, član 74 je opšta odredba i nije odredba koja obezbeđuje pravni osnov za krivično delo koje sudija može nezavisno iskoristiti prilikom donošenja njegove/njene odluke. Sudija može primenjivati samo član 74 kao pravni osnov radi produžavanja kazne zbog otežavajućih okolnosti. Ipak, član 74(2.12) predstavlja važno sredstvo kojeg sudija može primeniti kod među-etničkih dela koja nisu obuhvaćena članom 147, i iskoristi ga radi produžavanja kazne. Međutim, član 74(2.12) se do sada nije reflektovao u bilo kojoj presudi.¹²

⁹ Krivični zakon Republike Kosovo Br. 04/L-082 (20 april 2012), Član 147.

¹⁰ EVROPSKA KOMISIJA. Izveštaj Komisije Evropskom parlamentu i Savetu, treći izveštaj o napretku Kosova* u zahtevima mape puta vizne liberalizacije (COM (2015) 906 finalni, 18 decembar 2015), str. 10.

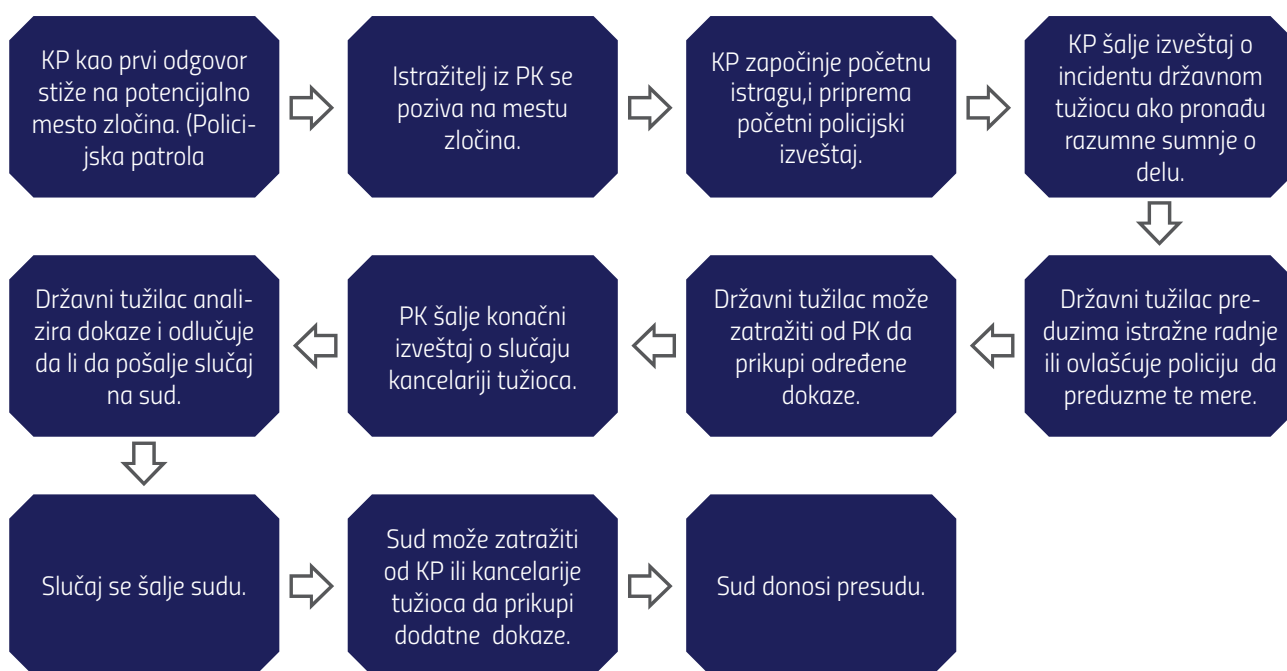
¹¹ Krivični zakon, Član 74(2.12).

¹² EULEX, Sažet izveštaj o napretku (septembar 2015), str. 12.

Pored toga, član 333 o uništavanju i oštećenju imovine i član 179 o teškom ubistvu sadrže odredbe koje povećavaju težinu krivičnog dela ako je ubistvo ili oštećenje imovine izvršeno uz motivaciju iz pristrasnosti (ostrasćenost).¹³

3.3 Relevantna institucionalna struktura: Policija Kosova, Kancelarija tužioca i Sudstvo

Vladavina prava na Kosovu se zasniva na sledeće tri institucije to Kosovska policija, Javni tužioci i Sudovi. Svaki krivični postupak će proći kroz sve tri institucije kroz četiri karakteristične faze: istražna faza, optužnica i faza priznavanja krivice, faza glavnog pretresa i faza pouke o pravnom leku.¹⁴ Krivični postupak i saradnja između KP-a i javnih tužioca su veoma dobro regulisani u Zakonu o krivičnom postupku (ZKP). Grafikon u nastavku će prikazati različite uloge koje tri institucije imaju tokom krivičnog postupka krivičnog dela.¹⁵

KP kao prvakoji odgovara na poziv je prva koja dolazi na mesto događaja gde se incident desio. Ako policijska patrola sumnja da se krivično delo dogodilo počće sa početnom istragom da istraži da li postoji razumna sumnja da je krivično delo stvarno počinjeno i nakon toga se priprema početni policijski izveštaj.¹⁶ Čim policija ustanovi osnovanu sumnju da se krivično delo počinilo, oni predaju policijski izveštaj u roku od 24 časa nadležnom državnom tužiocu. Državni tužilac potom odlučuje da li da pokrene krivični postupak ili ne.¹⁷

¹³ Krivični zakon, Član 333(4) i član 179(1.10).

¹⁴ Ibid., član 68.

¹⁵ Ovaj grafikon se zasniva na poglavlju IX Zakona o krivičnom postupku Kosova i iz intervjua sa Šefom pravnih poslova KP-a, Policijska uprava Priština, 17 maj 2016 i sa koordinatorom među-etničkih zločina iz mržnje u kancelariji Državnog tužioca, Državno tužilaštvo Priština, 26 maj 2016.

¹⁶ Ibid., Član 70(1).

¹⁷ Ibid., Član 70(4).

Tako, istraga se može pokrenuti samo odlukom tužioca.¹⁸ Državni tužilac može kasnije obaviti istražne radnje ali takođe može ovlastiti policiju da preduzme istražne radnje povezane sa prikupljanjem dokaza¹⁹. Pošto ZKK pravi razliku između manje teških zločina i prekršaja i teških zločina, istražni postupak će biti drugačiji u zavisnosti od prirode zločina.²⁰ Pošto član 147 predviđa da bilo kakav incident samotivacijom iz pristrasnosti može dovesti do zatvora u trajanju od pet godina, svaki incident zločina iz mržnje će biti obrađen kao teško krivično delo, kako od strane KP-a tako i od strane Kancelarije državnog tužioca.

Kada se slučaj pošalje nadležnom državnom tužiocu, to je odgovornost tužioca da obezbedi odgovarajuće prikupljanje svih relevantnih dokaza, ili od strane tužilaštva ili policije. Takođe je isključiva odgovornost tužilaštva da klasifikuje prirodu krivičnog dela i da pronađe članove KZ koji se primenjuju u datom slučaju. Shodno tome, tužilac će analizirati dokaze i odlučiti da li poseduje dovoljno informacija koje potkrepljuju osnovanu sumnju da je okrivljeni izvršio krivično delo. Ako je tako, državni tužilac može podignuti optužnicu i na osnovu ove optužnice može se voditi postupak pred sudom.²¹

U skladu sa principom nezavisnosti pravosudnih institucija, Sud će analizirati dokaze koji su predstavljeni, i sud takođe može zatražiti dodatne dokaze koje bi prikupilo tužilaštvo ili policija.

S obzirom da su tri institucije uključene u krivično gonjenje, od suštinske je važnosti da one imaju široke i mehanizme dobrog funkcionisanja i saradnje radi efikasnih rezultata i zadovoljavajuće primene vladavine prava. Sledeće poglavlje identifikuje izazove u definisanju, izveštavanju i analiziranju PEMI od strane i između ove tri relevantne institucije.

¹⁸ Policija može da preduzme početne korake i započne početnu istragu na osnovu Člana 69 i 70 ZKP-a.

¹⁹ Ibid., Član 104(1) i 104(2).

²⁰ Prekršaji i manji zločini su krivična dela koja su kažnjiva samo novčanom kaznom ili zatvorom do tri godine, dok su teški zločini kažnjivi zatvorom sa više od tri godine, Zakon o krivičnom postupku, Član 101(2).

²¹ Zakon o krivičnom postupku, Član 240(1).

4. IZAZOVI POVEZANI SA DEFINISANJEM I IZVEŠTAVANJEM O ETNIČKI MOTIVISANIM INCIDENTIMA

4.1. Nedovoljno prikupljanje, razmena i analiza podataka

Sa vladine strane procesa izveštavanja, najveća prepreka za pravilno izveštavanje i registrovanje PEMI je nedostatak razmene značajnih podataka između različitih institucija. Sa trenutnim mehanizmima prikupljanja i razmene podataka, veoma je teško da se izvrši bilo kakva vrsta analize podataka, a kamoli uspostavljanje politike ili procese donošenja odluka u vezi sa pitanjima zajednica o konkretnim statističkim podacima. Prvo i pre svega, trenutni sistem za praćenje slučajeva nije jedinstven u odeljenjima. Sistem nema univerzalni broj koji se može dodeliti slučajevima koji prolaze kroz pravosudni sistem iz KP, u kancelariju tužilaštva do Sudstva.

Nakon preporuka iznesenih od strane Evropske komisije,²² novi informacioni sistem rukovođenja slučajevima se trenutno razvija koji će biti u funkciji od 2017. godine. Ovaj sistem će objediniti informacije o slučajevima iz sedam institucija, odnosno KP, državnog tužioca, pravosuđa, carine, civilnog registra, Kosovske istražne jedinice i Kosovske obaveštajne agencije. Kada bude u potpunosti operativan, sistem za praćenje i izveštavanje će definisati svaki slučaj jedinstvenim brojem slučaja kroz institucije koji će omogućiti lako praćenje svih slučajeva procesuiranih od strane ovih institucija.²³

4.2. Postupci izveštavanja Kosovske policije o potencijalno etnički motivisanim incidentima

Kada odgovaraju na određeni slučaj, KP je obavezna da popuni izveštaj o incidentu. U ovom izveštaju o incidentu, policajac mora proveriti kutiju koja pokazuje motiv incidenta gde postoje sledeće opcije: nesporazum/bes, porodica, etnički, lična dobit ili politički.²⁴ U ovom momentu službenik mora izvršiti početnu procenu motiva iza događaja da li je etnički motivisan ili nije – ostavljajući veoma malo prostora za sive zone, potencijalne etničke motive ili mogućnost višestrukih motiva. Više je nego moguće da iako incident možda prvenstveno nije motivisan etničkom ostrašćenošću, imao je nesvesan osnovni ton ili percepciju etničke pristrasnosti.²⁵ Policijski sistem izveštavanja takođe sadrži drugi detalj izveštavanja kada je reč o izveštavanju o osetljivim slučajevima. Svaki incident gde postoji sumnja da postoji motivacija ostrašćenosti se mora tretirati kao osetljiv slučaj (zajedno sa bilo kojim ozbiljnim zločinom kao na primer ubistvom) i izveštavanje stoga nalaže da se popuni drugi izveštaj. Izveštaj zvani "hitan izveštaj" sadrži rubriku gde se traži da policajac potvrdi ilinegira da li je incident etnički motivisan. Dakle, policajac mora upisati da, ne, ili nepoznato u rubrici gde se u hitnom izveštaju specifično mora navesti da li je incident bio etnički motivisan.

Za klasifikaciju incidenata KP koristi specifične definicije za kategorizaciju incidenata kao zločin iz mržnje ili etnički motivisan incident pored osnovne definicije zločina iz mržnje ili etnički motivisanih incidenata predviđenih u članu 147 KZ. Prema ovim više definisanim parametrima, zločin iz mržnje ili etnički zločin je svaki akt ili pretnja nasiljem, oštećenje imovine, neugodnost, zastrašivanje, kao i drugo što nije nabrojano, podstaknuti ili motivisani ostrašćenošću protiv rase, veroispovesti, etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili invaliditeta.

²² Kao što je istaknuto od strane Evropske komisije u svom drugom izveštaju o napretku Kosova o implementaciji mape puta za viznu liberalizaciju, kosovske institucije mogu imati koristi od zajedničkog pristupa i poboljšane koordinacije. Takođe su preporučili da se razvije "integrisani sistem rukovođenja slučajevima koji bi omogućio praćenje krivičnih dela od istrage kroz gonjenje i osude za povraćaj imovine". EVROPSKA KOMISIJA. Izveštaj komisije Evropskom parlamentu i Savetu o drugom izveštaju o napretku Kosova u ispunjavanju zahteva za mapu puta za viznu liberalizaciju (COM (2014) 488 finalan, 24 juli 2014), str. 5 i 7.

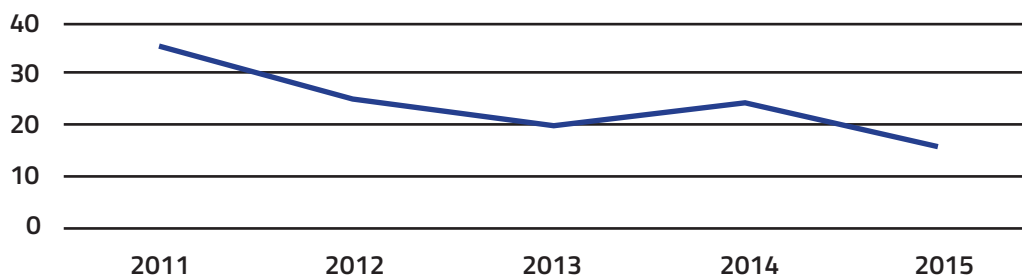
²³ Intervju sa Koordinatorom za međuetničke zločine iz mržnje, Kancelarija državnog tužioca Priština, 24 maj 2016.

²⁴ Intervju sa Šefom pravnih poslova, Kosovska policija, Glavno sedište policije Priština, 17 maj 2016.

²⁵ Kao što je prikazano kod incidenta u Pasjanama, vidi gore deo 3.1.

Policajci bi trebali sprovesti popis postupaka na mestu zločina za klasifikaciju incidenta. Ovo uključuje ali se ne ograničava na: obezbeđivanje mesta događaja, zaštitu žrtava i svedoka, čuvanje bilo kakvog fizičkog dokaza i uzimanje izjava.²⁶ Pored toga, kao deo osnovne obuke kroz koju prolaze svi oficiri je obuka o ljudskim pravima koja obuhvata zločine iz mržnje.²⁷

Broj prijavljenih Potencijalno etnički motivisanih incidenata od strane KP-a

Grafikon prikazuje jasan trend pada PAMI još od 2011. godine prijavljenih od strane KP. Podaci samo predstavljaju slučajeve u kojima je tužilac ovlastio istragu.²⁸ Prema KP, klasifikacija potencijalno etnički motivisanih zločina je sprovedena drugačije pre 2011., i te statistike nisu obezbeđene jer bi bile različite u odnosu na novije podatke. Prema postupku klasifikacije koji je primenjen pre 2011. godine KP bi klasifikovala svaki incident koji uključuje pripadnike različitih etničkih grupa kao PEMI što dovodi do znatno većeg broja PEMI u statistikama. Od 2016-te KP više neće voditi statistiku o registrovanim slučajevima PEMI pošto će to biti isključiva odgovornost državnog tužioca.²⁹

Zaista izveštaji KP nemaju odlučnost u kategorizaciji incidenata kao etničkih motivisanih ili ne. Odgovornost za kategorizaciju pada na tužioca i na kraju odgovornost kategorizacije pada na Pravosuđe. Iako je KP odgovorana za početnu procenu, izveštavanje i kategorizaciju incidenta, ako tokom dalje istrage Kancelarija tužioca ili ovlašćeni sudija smatra da je incident etnički motivisan ili ne, oni ga mogu ponovo kategorisati ili ga ostaviti kao takvog.

Glavna uloga KP u procesu izveštavanja i rešavanja incidenata nije da donese konačnu procenu o etničkoj motivisanosti zločina, nego da prikupi jake dokaze i izveštava striktno o tome. Ovo bi trebalo da obuhvati identifikaciju elemenata ili faktora koji mogu dovesti do zaključka da je incident etnički motivisan. Drugim rečima, KP treba da se usredsredi na elemente koji bi mogli ukazati na etničke motive incidenta iza zločina i da uzme u obzir percepciju ljudi ili osnovne etničke motive.

²⁶ Zakon o krivičnom postupku, Član 70.

²⁷ Intervju sa Šefom pravnih poslova, Kosovska policija, Glavno sedište policije Priština, 17 maj 2016.

²⁸ Intervju sa EULEX-ovim savetnikom Zamenika Generalnog Direktora KP za Operativu/ Zamenik šefa savetodavne jedinice Policije i pitanja granica, Priština 7 jul 2016.

²⁹ Intervju sa šefom pravnih poslova, Kosovska policija 17 maj 2016.

KP obrađuje PEMI uz dobro regulisane procedure i kroz pažljivo razvijene strategije, strukture i standardne operativne postupke za koje imaju kapacitete i sposobnosti da efikasno prcesuiraju međuetničke incidente.³⁰ Ipak, kada se pregledaju statistike iznete od strane KP-a, broj registrovanih PEMI je izuzetno nizak. Kao što je ranije pomenuto, trenutni mehanizam izveštavanja ne dozvoljava više motiva ili potencijalnu etničku pristrasnost. Osim toga, postoji konkretan rizik da KP policajci oklevaju da klasifikuju neki incident kao etnički motivisan incident zbog političkih posledica i eskalacija koje bi mogle uslediti. Kada mediji i politički predstavnici iz manjinskih zajednica često ukazuju na postojanje etničkih motiva, KP izgleda ima tendencije da negira potencijalno postojanje etničkog motiva ili percepcije i ukazuje na osnovne motive iza incidenta i drže se blisko tom motivu u policijskom izveštaju, što ne dozvoljava sive zone ili percepciju žrtve. Iako je definitivno opravdano ukazivanje na druge banalnije i materijalne faktore ili motive, kao što su finansijska korist počinioca, ne obazirući se na sve etničke elemente iza ovih incidenata nikada nije odgovarajući pristup.

4.3. Klasifikacija Kancelarije državnog tužioca i prikupljanje podataka o potencijalno etnički motivisanim incidentima

U 2015. godini Državni tužilac je registrovao 11 među-etničkih slučajeva unutar kancelarije državnog tužioca. Statistike iz prethodnih godina nisu objavljene jer su statistike bile izrazito veće i u suštini ne bi prikazale aktuelan broj prekršaja počinjenih pod članom 147. Razlog je jer je do 2015. godine Kancelarija Državnog tužioca klasifikovala i kategorizovala bilo koje krivično delo koje uključuje dve različite etničke grupe kao PEMI.

Kao što je ranije pomenuto, Državno tužilaštvo je od 2016. godine odgovorno za prikupljanje statističkih podataka o PEMI od KP i tužioca, i imenovalo je koordinatora za međuetničke zločine. Ovaj koordinator će prikupljati i izveštavati o statistikama o među-etničkim incidentima dobijenim od KP i lokalnih kancelarija tužioca na Kosovu. Krajnji cilj je da se predstave razumne i jednolične statistike iz KP i Državnog tužilaštva.

Iako je koordinisani sistem za praćenje podataka definitivno vredan i za pohvaliti, ujednačivanje statističkih podataka KP i Državnog tužilaštva može dovesti do gubitka korisnih informacija pošto se neće predstaviti bilo kakva nepodudarnost između dva nivoa krivičnog postupka. Pošto je tužilaštvo više orijentisano ka dokazima u odnosu na KP, statistike mogu još više smanjiti potencijal etničkih motiva i opisati manje reprezentativan pogled na stvarno stanje. Mora se obratiti veća pažnja na zajedničkoj obuci između dve institucije kao metod za postizanje zajedničke definicije i odnosa prema PEMI koji bi doveo do održivog i reprezentativnog pristupa, u skladu sa preporukama Evropske komisije.³¹

³⁰ Intervju sa savetnikom EULEX-a pri KP operacijama zamenika generalnog direktora/zamenik šefa jedinice za savetovanje o policiji i graničnim pitanjima, Priština, 7. jul 2016. godine.

³¹ EVROPSKA KOMISIJA: COM (2014), str. 5.

4.4 Sudska praksa i prikupljanje podataka

Zaključna kategorizacija incidenta i to da li je etnički motivisan ili ne, se odvija unutar pravosuđa. Najnoviji statistički podaci iz 2014. i 2015. godine pokazuju da je 2014. godine bilo devet procesuiranih slučajeva na osnovu člana 147 KZ-a, šest su bili novi slučajevi dok su druga tri iz nerešenih predmeta za period izveštavanja iz 2013. godine. Od tih devet slučajeva, četiri su rešena i pet je još bilo u toku na kraju perioda izveštavanja. U 2015. godini je bilo procesuirano šest novih slučajeva, ukupno jedanaest usled zaostatka iz 2014. godine. Tri od njih su bili rešeni tokom perioda izveštavanja i osam je i dalje bilo u toku na kraju perioda izveštavanja.

Slučajevi u vezi sa članom 147 Krivičnog zakonika Kosova u 2013. – 2015. godini:³²

Reporting Period	2013	2014	2015
Zaostatak iz prethodnog perioda izveštavanja	2	3	5
Novi slučajevi koji su primljeni tokom perioda izveštavanja	4	6	6
Ukupno slučajeva	6	9	11
Kazna zatvora	0	0	1
Novčana kazna	1	1	0
Uslovna kazna	0	2	0
Slučajevi koji su rešeni na drugi način	2	1	2
Ukupno rešenih slučajeva	3	4	3
Slučajevi u toku na kraju perioda izveštavanja	3	5	8

Gledajući statističke podatke, jasno je da je broj rešenih slučajeva na osnovu člana 147 značajno manji nego broj slučajeva koje je KP ubeležila kao potencijalno etnički motivisane. Razlozi zbog ovog pada u brojkama su mnogostruki.

Prvenstveno, kada policija u svom izveštaju o incidentu kategorizuje incident kao potencijalno etnički motivisan, ta kategorizacija je zasnovana samo na sumnji. Sumnja se može odbaciti tokom sudskog postupka na osnovu manjka dokaza. Sudove i njihovo rasuđivanje mogu uveriti samo predstavljeni dokazi a ne sumnje.

Drugo, gore pomenuti statistički podaci iz Sudskog saveta Kosova (ŠK) samo oslikavaju slučajeve gde je član 147 jedini član na koji se poziva u presudi.³³ Svaka presuda gde je član 147 korišćen u vezi sa nekim drugim članom samim tim nije uključena u iznad prikazanu statistiku i stoga čini podatke o članu 147 promenljivim i delom neotkrivenim. Dodatno, statistika uključuje sve prekršaje počinjene na osnovu člana 147, samim tim statistika uključuje i počinjene prekršaje koji su motivisani rasnim razlikama ili seksualnom orijentacijom. Tačan broj rešenih slučajeva na osnovu etničke ostrašćenosti je samim tim nepoznat.

³² Statistički podaci iz Sudskog saveta Kosova, odeljenje za statistiku. Dobijeni od člana Sudskog saveta 12. maja 2016. godine.

³³ Direktor odeljenja za statistiku, Sudski savet Kosova, kancelarija Sudskog saveta Kosova, lični intervju, 12. maj 2016. godine.

Nažalost, Sudski savet ne čuva nikakve statistike o prethodno spomenutom članu 74 (2.12.) KZ-a, koji pruža mogućnost produženja kazne zbog otežavajućih okolnosti kao što je ostrašćenost. Ukoliko se statistika o ovom članu čuva, to možda pruži širu i tačniju sliku broja etnički motivisanih slučajeva koji su procesuirani u pravosuđu. Prema sažetom izveštaju EULEX-a iz 2015. godine, član 74(2.12) se nije odrazio ni na jednu presudu.³⁴

4.5 OEBS i EULEX nadzor potencijalno etnički motivisanih incidenata na Kosovu

I OEBS i EULEX smatraju PEMI-je kao važnu oblast na koju se fokusiraju u svom radu na Kosovu. Najnovije izdanje OEBS-a, 'Izveštaj o proceni prava zajednica', predstavilo je broj incidenata koji su 'imali potencijal da negativno utiču na opažanje zajednice po pitanju bezbednosti u brojnim manjinama na opštinskom nivou'. Ukupan broj prijavljenih incidenata je bio 479, što je u poređenju značajno više nego Kosovske institucije.³⁵ Treba napomenuti da statistike OEBS-a nisu isključivo fokusirane na PEMI-je ali mogu donekle uključivati incidente gde su bile umešane stranke različitih etničkih pozadina ali motivacija za zločin nije potvrđeno da je bilo ostrašćenost.³⁶ Drugim rečima, OEBS koristi opštiju definiciju za klasifikovanje nego što je izloženo u članu 147 KZ-a. EULEX takođe nadzire PEMI-je na Kosovu, ali ne objavljuje statistike u vezi sa tim. EULEX takođe primenjuje niži prag za klasifikaciju incidenta kao PEMI nego što to čini KZ jer uključuje šta je *potencijalno* međuetnički sukob.³⁷ Bez obzira na to, nadzor EULEX-a i OEBS-a ne bi trebalo odbaciti jer je preuveličan. U stvari, veruje se da je broj stvarnih PEMI-ja koji su se desili na Kosovu značajno veći nego brojke iz OEBS-a jer je broj neprijavljenih incidenata nepoznat. Neprijavlivanje je ozbiljna bojazan. Pošto mnoge manjine imaju malo poverenja u zvanične organe, mnoštvo incidenata prolazi neprijavljeno i tako baca senku nesigurnosti u zabeleženu statistiku.³⁸

4.6 Studije slučaja

Složenost izveštavanja i procesuiranja incidenta biće ilustrovano kroz studiju slučaja o incidentu ubadanja koji se odigrao 4. maja 2015. godine u Pasjanu. ECMI je izvestio o ovom incidentu 2015. godine i ovaj izveštaj prati rezultate krivičnog postupka, uključujući KP, kancelariju tužilaštva, pravosuđe i medicinske dokumente.

Odmah nakon incidenta, KP je pozvana na lice mesta i samim tim su bili prvi koji su reagovali. Policija je započela istragu i obavestila dežurnog tužioca. On je klasifikovao incident kao pokušaj ubistva i podneo je i izveštaj o incidentu i blic izveštaj jer je incident kategorizovan kao teško krivično delo. Ni u jednom od ovih izveštaja policija nije nagovestila da je postojala ikakva sumnja o etničkoj motivisanosti iza incidenta.³⁹

³⁴ EULEX: Sažet izveštaj, st 12.

³⁵ Misija OEBS-sa na Kosovu, Izveštaj o proceni prava zajednica, Četvrto izdanje (novembar 2015), st.9.

³⁶ Intervju sa OEBS nacionalnim profesionalnim referentom, sector za zajednice odeljenja za ljudska prava i zajednice, kancelarija OEBS-a u Prištini, 6. jul 2016. godine.

³⁷ Intervju sa savetnikom EULEX-a pri KP operacijama zamenika generalnog direktora/zamenik šefa jedinice za savetovanje o policiji i graničnim pitanjima, Priština 7. jul 2016. godine

³⁸ Savetnik EULEX-a pri KP operacijama zamenika generalnog direktora/zamenik šefa jedinice za savetovanje o policiji i graničnim pitanjima, Priština, 7. jul 2016. godine.

³⁹ Broj slučaja: 044-2015 u kosovskoj policiji. Pročitano 9. juna 2016. Godine u kancelariji državnog tužioca u Prištini.

U svojoj optužnici, kancelarija Osnovnog tužilaštva u Gnjilanu je promenila klasifikaciju zločina i tvrdila je da okrivljeni treba da se goni za lake telesne povrede. Optužnica takođe jasno upućuje na izjavu žrtve gde je on izjavio da taj incident nema nikakve veze sa etničkim konfliktom, već se desio jer je okrivljeni nasilna osoba.⁴⁰ Optužnica ne objašnjava dalje mogućnost ostrašćene motivacije iza ubadanja, stoga ni KP niti državni tužilac nisu izrazili nikakvu sumnju da je krivično delo počinjeno sa ostrašćenom motivacijom.

Konačno, sud je našao da je okrivljeni kriv za nanošenje lakših telesnih povreda žrtvi i osudio ga na šest meseci uslovne kazne.⁴¹ Prema tome, sud nije uključio član 147 i nije uzeo u obzir međuetnički karakter incidenta kao otežavajuću okolnost.

Ispitivanjem postupka ovog slučaja, nepozivanje suda na član 147 je tačno. Mnogi incidenti, međutim, se dese između ljudi različitih nacionalnosti sa drugačijim motivacijama koje stoje iza njih. Kao takav, može se sa pravom pretpostaviti da krađa nema ostrašćenu motivaciju nego je uglavnom motivisana materijalnom dobiti počinioca. To je najverovatnije slučaj dok bilo kakvi drugi dokazi ne ukažu na ostrašćenu motivaciju. Uprkos tome, kada počinjeni incident krađe ukaže na ostrašćenu motivaciju, tada član 74(2.12) postaje relevantan. Budući da ova potencijalno sekundarna ili mnogostruka motivacija zasnovana na nacionalnosti ne pruža neminovno to da se počinioci osude na osnovu člana 147 usled ograničenog opsega ovog člana. Počinilac bi, međutim, trebalo biti osuđen na osnovu odgovarajućeg člana KZ-a u vezi sa 74(2.12) zbog otežavajućih okolnosti usled ostrašćene motivacije.⁴²

Da bi slikovito prikazali ovu poentu ispitan je i ispraćen drugi slučaj, koji je ECMI Kosovo prijavilo maja 2015. godine. ECMI Kosovo je napisalo izveštaj o nizu bezbednosnih incidenata koji su se odigrali u opštini Klina u maju 2015. godine, gde su žrtve napada ili pljački bili stanovnici koji su bili kosovski Srbi koji su se nedavno vratili u tu opštinu.⁴³ Ovi incidenti su prijavljeni policiji koja je sprovela istrage i uhvatila počinioce. U jednom od incidenata su bili umešani trojica Albanaca koji su opljačkali i napali dve porodice koje su bile srpski povratnici. Trojica okrivljenih su optuženi i sudski postupak se odigrao 20. januara 2016. godine,⁴⁴ pritom su oni proglašeni krivim za dva krivična dela, naime pljačku na osnovu člana 239, stav 1 u vezi sa stavom 4, član 239. Slično onom incident u Pasjanu, Osnovni sud u Peći nije uključio ni član 147 ni član 74(2.12) u svoju presudu.⁴⁵

⁴⁰ Optužnica iz kancelarije Osnovnog tužioca u Gnjilanu / Gjilan, document broj, PP.II.nr. 992/2015, 19. jun 2015. godine.

⁴¹ Sudija je osudio okrivljenog na osnovu člana 188, stav 2 i tačka 1.1. Krivičnog zakonika, presuda Osnovnog suda u Gnjilanu / Gjilan, P.nr.620/2015, 8. decembar 2015. godine.

⁴² Posebno pogledati prvi stav člana 147 koji pruža suženu intepretaciju zločina iz mržnje i navodi sledeće: 'Svako lice koje javno širi mržnju, nemir ili netoleranciju između nacionalnih, verskih, etničkih ili drugih grupa koje žive na teritoriji Republike Kosovo na način koji će verovatno ugroziti javni red, kazniće se novčano ili kaznom zatvora u trajanju do pet (5) godina''

⁴³ ECMI KOSOVO. 'O nedavnim bezbednosnim incidentima u Klini i otežanom procesu povratka ' (21 maj 2015).

⁴⁴ Broj slučaja u tužilaštvu PP/I nr. 133/15.

⁴⁵ Presuda Osnovnog suda u Peći, P. 173/15 (20. januar 2016. godine)

Neznajući detalje u ovom posebnom slučaju, naizgled je tačno tvrditi da je primarni motiv možda bila ekonomska dobit okrivljenih, međutim, s obzirom da su dve porodice bile srpski povratnici, moguće je da su oni bili izabrani kao žrtve na osnovu svoje nacionalnosti. Slučaj kao ovaj bi verovatno trebalo da se procesuirao kao slučaj sa mnogostrukim motivima i ako se obezbede neophodni dokazi, počinio bi trebalo da se gone za pljačku u skladu sa članom 239 KZ-a u vezi sa članom 72(2.12). Slučaj kao što je ovaj, takođe bi trebalo uključiti u statistiku zabeleženih PEMI-ja u kosovskim institucijama, uključujući i statistiku policije kao i pravosuđa da bi se prikazala realnija slika trenutnog statusa međuetničkih tenzija na Kosovu.

4.7 Nedostatak poverenja zajednice i poznavanja pravosudnih mehanizama

Nedostatak poverenja i komunikacije između policije i zajednice je još jedna sveprisutna prepreka za pravilno prijavljivanje incidenata. Članovi zajednice redovno oklevaju da prijave incidente, jer ne veruju da će to dovesti do pravilne policijske istrage ili krivičnog gonjenja. Ovo bi ustvari moglo biti povezano sa postupcima za prijavljivanje koje primenjuje KP, koji po opažanju manjinske zajednice ne priznaju njihove strahove i probleme koje imaju kao manjinska zajednica.

Generalno gledano, KP spada u bezbedonosne institucije kojima se najviše veruje na Kosovu. U grupnoj anketi o opštem viđenju javnosti vezano za kosovske bezbednosne institucije, KP je bila na trećem mestu kao institucija za bezbednost kojoj se najviše veruje, iznad koje su se nalazili vrlo blizu Kosovska bezbedonosna snaga i KFOR.⁴⁶ Naime, procenat ispitanika koji je verovao instituciji KP-e je porastao za 10 procenata u poređenju sa anketom iz prethodne godine.⁴⁷ KP je takođe bila institucija koja je bila u direktnom kontaktu sa najviše ispitanika ankete, naime 58 procenata.⁴⁸ Ista anketa je takođe otkrila da je viđenje javnosti i poverenje u pravosudne institucije nisko, gde 40 procenata ne veruje tužilaštvu, a 51 procenat ne veruje sudu.⁴⁹

Jedan od mehanizama koji su postavljeni da povećaju svest zajednice o pravosudnim mehanizmima i putevima komunikacije između zajednica i policije su Opštinski savet za bezbednost zajednica (OSBZ).⁵⁰ Prisutni na ovim sastancima, koji se održavaju najmanje šest puta godišnje, obuhvataju skalnu organizaciju i pojedinaca uključujući i, ali ne ograničavajući se na, Kosovsku Policiju, Kosovske Bezbednosne Snage(KSF), medije, lokalne političare, direktore obrazovanja, itd.⁵¹ Na ovim sastancima, članovi Odbora imaju mogućnost da pričaju o bilo kojim nepravdama, brigama, komentarima, i da daju predloge koje imaju u vezi za bezbednošću zajednice. OSBZ može igrati važnu ulogu u povećanju poverenja zajednice, jer je to mehanizam da opštine i KP brzo i efikasno reaguju na incidente koji mogu biti etnički motivisani i da se nadovežu na eventualne incidente, shvatajući prava žrtava i zajednice na pravdu, bezbednost i neponavljanja.

⁴⁶ KOSOVSKI CENTAR ZA BEZBEDONOSNE STUDIJE. Kosovski bezbedonosni barometar, Peto izdanje (decembar 2015), str.10.

⁴⁷ Ibid., str.8.

⁴⁸ Ibid., str.10.

⁴⁹ Ibid., str.12.

⁵⁰ OSBZ je "savetodavno telo kojim predsedava gradonačelnik opštine sa članovima koji predstavljaju sve zajednice unutar te opštine" Njegova svrha i mandat je da "poveća svest u vezi sa prirodom zločina, nereda i nasilničkog ponašanja u lokalnoj zajednici, da se identifikuju zabrinutosti u vezi sa javnom bezbednošću i sigurnošću i da preporučuje akcione planove za rešavanje tih problema kroz napore saradnje opštinskih vlasti, lokalne zajednice i policije." ZakonBr. 04/L-076 o Policiji(2 mart 2012), čl. 7.

⁵¹ REPUBLIKA KOSOVO, MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA, "Administrativno uputstvo 27/2012 o Opštinskom savetu za bezbednost zajednica (mart 2012), Član 4, 11(2).

Pored ovih sastanaka, svaka opština koja učestvuje⁵² u programu takođe ima i Akcione Timove za bezbednost u zajednici (ATBZ) koji su sačinjeni od opštinskih službenika, policajaca i službenika za zajednice. OSBZ takođe moraju da imaju ATBZ predstavnika kao člana koji treba da prisustvuje obaveznim sastancima. ATBZ saraduje sa KP i funkcioniše na dobrovoljnoj osnovi slično Američkom programu čuvari iz komšiluka. Osnovna svrha ATBZ jeste da saraduje kako bi se identifikovali i obratili se u vezi sa kriminalnim pitanjima, bezbednošću i odgovornošću.⁵³ Za dalji napredak u ovom programu neophodno je da se razvije ideja o dobrovoljnom radu vezana za bezbednost zajednice i da dodatni članovi zajednice prođu obuku ATBZ.

Ova dva mehanizma OSBZ i ATBZ su dva dragocena pristupa za rešavanje pitanja o nedovoljnom prijavljivanju, kao i viđenje žrtve i zajednice o PEMI. Ukoliko zajednica ima poverenja u sposobnosti policije da će prijava o PEMI biti ispravna, to će značiti da će više žrtava biti sklono da prijavljuje zločine koji su bili počinjeni protiv njih.

⁵² U maju 2016, 34 opštine je osnovalo OSBZ. Četiri preostale opštine su one na severu Kosova, odnosno Leposavić, Zvečan, Zubin Potok i severna Mitrovica. Međutim, ove četiri preostale opštine su u procesu osnivanja ovih saveta. Informacije dobijene tokom razgovora sa Savetnikom Međunarodnog kriminalističko-istražnog programa pomoći u obuci (ICITAP), Priština 16 maj 2016.

⁵³ Administrativno uputstvo 27/2012 MUP, Član 2(1.10) i 17(2).

5. IZVEŠTAVANJE MEDIJA I POLITIČKE POSLEDICE

Medijsko izveštavanje, kako od strane kosovskih tako i od srpskih medija, ima veliki uticaj na viđenje opšte populacije kada su u pitanju međuetnički incidenti. Medijska praćenost na Kosovu je i dalje u velikoj meri etnički polarizovana. Mediji su često pristrasni i retko dosegnu do drugih zajednica na koje se njihovo obraćanje ne odnosi. Polarizacija je očigledna pošto Kosovski Albanci uglavnom gledaju kosovske medije, dok su Kosovskim Srbima glavni izvor informacija mediji iz Beograda.⁵⁴ Izveštavanje je takođe polarizovano u smislu da je izveštavanje tipično ograničeno na izvore novinara unutar njegove/njene zajednice, što često dovede do pristrasnih i nepotpunih članaka. Izveštaji o među-etničkim incidentima su naročito često zasnovani na izvorima iz jedne zajednice, ostavljajući na taj način mnoge izveštaje neosnovanim. Nadgledanje OEBS-a je utvrdilo da mediji imaju tendenciju da se pozivaju na navodnu etničku pripadnost počinioca, čak i kada incident ne pokazuje nikakve pokazatelje da je to počinjeno sa etnočkom ili političkom motivacijom.⁵⁵

Prethodni ECMI izveštaji su takođe identifikovali da i mediji kosovskih Srba i srpski mediji imaju sklonosti ka brzopletim izjavama da su incidenti etnički motivisani. Ne preuzimajući svoju odgovornost da o ovim incidentima izveštavaju na objektivan i svestrani način, medijsko izveštavanje reskira da podstakne potencijalni izliv etničkih tenzija koje se šire širom Kosova. Kao što je pokazano u martovskim nemirima 2014, putem senzacionalističkog i jednostranog izveštavanja, jedan jedini incident može da izazove lavinu i da dovede do izbijanja etnički motivisanog nasilja. Ovo ne znači da mediji treba da se uzdrže od ili da smanje izveštavanje o potencijalno etničkoj motivaciji u PEMI. Ali mediji koji govore i albanskim i srpskim jezikom treba da poboljšaju svoje izveštavanje i da teže tome da uključuju izvore i tačke gledišta iz različitih zajednica i stavove iz političke i javne sfere kako bi obezbedili osnovane, objektivne i pouzdane vesti.

Na sličan način, političari često prebrzo politizuju među-etničke incidente.⁵⁶ Prilikom izveštavanja o incidentu o ubodu nožem u Pasjanu, mediji koji govore srpskim jezikom su svoje izveštaje bazirali na osnovu izjava koje su dali politički predstavnici kosovskih Srba. Oni su citirali gradonačelnika Parteša, Dragana Nikolića, rekavši da "napad ima za cilj uznemiravanje i proterivanje preostalih Srba u ovom delu Kosova."⁵⁷ Uzimajući u obzir prirodu incidenta u Pasjanu i nesigurnost da je to pristrasna motivacija, ishitreno i neposredno etničko postavljanje Nikolića je bilo impulsivno i neosnovano. Dok su političari kosovskih Srba svesni osetljivosti PEMI na Kosovu i često daju izbalansirane izjave koje ukazuju na vlasti institucija za vladavinu zakona, političari koji se nalaze u Srbiji su posebno brzi pri klasifikovanju incidenta kao etnički motivisanog kada komentarišu o PEMI na Kosovu, kako bi njihovi argumenti bili jači, da je podrška iz Srbije neophodna kako bi se garantovala bezbednost zajednice kosovskih Srba.⁵⁸

⁵⁴ BUREMA, Lars. 'Pomirenje na Kosovu: Nekoliko koraka je preduzeto, predstoji dug put', Časopis o etnopolitičkim i pitanjima manjina u Evropi (2012/4), str. 7–27. str. 20.

⁵⁵ Misija OEBS-a na Kosovu: Izveštaj o proceni prava zajednica, četvrto izdanje, str.34.

⁵⁶ ECMI Kosovo. 'Incidenti i tenzije u Mitrovici: Neophodno nepristrasno izveštavanje i jačanje vladavine prava' (21 april 2015).

⁵⁷ KOŠEV, 'Izboden Srbin u Pasjanu' (4 maj 2015). Original na srpskom: "Napad za cilj ima uznemiravanje i proterivanje preostalih Srba iz ovog dela Kosova"

⁵⁸ ECMI Kosovo, 'O nedavnim bezbedonosnim incidentima u Klini i otežanom procesu povratka' (21 maj 2015).

Ovakve izjave su uredno preuzete od medija koje govore srpskim jezikom, što vodi ka moćnoj jednostranoj interpretaciji o PEMI-ju, koji su po pravilu veoma složeni. Prema tome, mediji i političari i druge javne ličnosti imaju zajedničku odgovornost da izveštavaju objektivno i da ne zloupotrebljavaju ove incidente za svoj politički program. Zbog toga je najvažnije da političari iz obe etničke zajednice preuzmu odgovornost za svoje izjave da se uzdrže od izdavanja ishitrenih pretpostavki u vezi motiva koji se nalaze iza incidenata i da još jednom povrate veru u policiju i tužilaštvo da će istražiti i analizirati slučajeve. Ako se ovim incidentima pristupi na ispravan način od strane medija i političara, oni mogu da ponude osećaj sigurnosti građanima na koje to utiče i uspostave kulturu vladavine zakona, koja je od ključnog značaja za borbu protiv među-etničkih incidenata na Kosovu.

6. ZAVRŠNE NAPOMENE

Ovaj izveštaj treba da obezbedi sveobuhvatan izveštaj o izazovima, kako unutar pravnog okvira, tako i o prikupljanju podataka i izveštavanja medija o među-etničkim incidentima na Kosovu.

Može se zaključiti da je broj registrovanih PEMI slučajeva u KP, Kancelariji javnog tužioca i sudstvu nije u skladu s među-etničkim incidentima i opštom percepcijom građana o ovim incidentima. Slaba integracija je jedan od faktora koji bi mogli da objasne ovu nepodudarnost. Drugim rečima, manje incidenata se registruje u odnosu na one koji se doživljavaju jer Srbi i Albanci žive veoma podeljeno.

Drugo, možda još važnije, način na koji KP, tužilaštvo i pravosuđe kategorizuju incidente i vode statistike, sugeriše da mi ne vidimo kompletnu sliku među-etničkih zločina na Kosovu. Kao što je objašnjeno, obrazac izveštavanja KP-a ne dozvoljava mogućnost etničke motivisanosti iza incidenata. U skladu sa političkom osetljivošću među-etničkih odnosa na Kosovu, KP ima tendenciju da nedovoljno izveštava o potencijalnoj etničkoj motivisanosti pošto ni jedna nijansa ne dozvoljava to u obrascu za izveštavanje. Osim toga, statistički podaci nisu koordinisani ili integrisani u sva tri institucionalna nivoa za vođenje krivičnog postupka, što otežava preciznu analizu statističkih podataka o PEMI za politiku i donošenje odluka. Mere reforme koje su u toku radi uspostavljanja jedinstvenog sistema praćenja podataka za sve institucije koje su uključene dovodi do potrebnog osnova za tačnim statističkim analizama, ali potraga za jednakim podacima u svim institucijama može imati neželjen efekat maskiranja statistika umesto da ih ujedini.

Sadašnji pravni okvir je konačno adekvatan za rešavanje među-etničkih incidenata ali se ne koristi u skladu sa svojom namenom. Član 147 ne pokriva adekvatno ostrašćenu motivaciju i član 74(2.12) je zbog toga važno pravno sredstvo. Do danas, član 74(2.12) nije primenjen u bilo kojoj presudi od strane sudova. Tužilaštvo i pravosuđe će morati da započnu da primenjuju član 74(2.12) za efikasno rešavanje počinjenih među-etničkih krivičnih dela.

7. PREPORUKE

Razmatrajući trenutni proces izveštavanja incidenata, došlo je do manjih poboljšanja koje preporučujemo da se sprovedu kroz različite faze procesa izveštavanja incidenata – od policije do pravosuđa.

7.1 Definicija i izveštavanje

Uvođenje mehanizma označavanja i normalizacije PEMI:

- Da se uvede mehanizam koji omogućava policiji da označi slučaj ako žrtva doživljava da je incident bio motivisan predrasudama prema žrtvi. Označavanje (obeležavanje) slučaja bi ukazalo istražiteljima koji prikupljaju dokaze mogućnost etničke motivacije iza incidenta, ali ne bi značilo definitivnu kategorizaciju incidenta kao etnički motivisanog. Konačna kategorizacija incidenta je odgovornost nadležnog suda i oslanja se na slučaju pripremljenom od strane tužioca. PEMI po sebi nisu neobični, ali se etnički motiv mora staviti u perspektivu. To se odnosi na tendenciju kako srpskih političara koji preteruju po pitanju etničkih komponenti u incidentu, tako i KP i kosovskih političara koji umanjuju bilo kakav etnički element ili motiv, čak i onda kada slučaj može sadržati u osnovi motiv i incident se može doživeti kao takav od strane ljudi. KP se mora usredstrediti na elemente koji mogu ukazati na etničke motive incidenta i da uzmu u obzir percepciju ljudi ili osnovu etničkih motiva. Stoga se označavanje (obeležavanje) mora uvesti da bi se uklonile stigme i strah od političkih posledica.

7.2 Povećano prikupljanje, razmena i analiza podataka

Kako se proces izveštavanja incidenata poboljšava, bilo bi takođe bitno da se više obrati pažnje na statističku analizu etnički motivisanih zločina i da se označe problematične oblasti i grupe kao osnova za politiku i donošenje odluka. Kako bi se to ostvarilo, mi predlažemo sledeće:

- Završetak centralne, među-odeljenske baze podataka za sistem za rukovođenje predmetima treba da bude upotpunjen što pre je moguće. Ogromna prepreka za pravilno prikupljanje podataka i analizu je trenutni nedostatak sistema koji može da dostavlja i deli informacije između KP, Kancelarije tužilaštva i sudstva;
- Omogućiti svim policajcima i svim policijskim stanicama u svakoj opštini adekvatnu obuku i odgovarajuću opremu za pravilno upravljanje, ažuriranje i korišćenje novog sistema rukovođenja slučajem u skladu sa namenom;
- Izveštavanje policije o komponenti potencijalno etničkih motiva (vidi. 4.2) treba da predstavlja osnovu za značajnije statističke podatke o etničkoj komponenti kod krivičnih dela, koji se treba uzeti u obzir prilikom usvajanja politika i donošenja odluka. Odluka KP da ne čuva nijednu statistiku od 2016. godine se mora revidirati, jer se ključne informacije gube kada se statistike čuvaju i predstavljaju samo tužilaštvu. Umesto da pokušaju da spoje statistike, tri institucije treba da povećaju saradnju i organizuju zajedničke obuke da bi se postigao konsenzus i zajednički pristup klasifikaciji ovih incidenata. Osim toga, KP bi trebalo da vodi statistiku o svim registrovanim među-etničkim incidentima, ne samo one gde je tužilaštvo ovlastilo istragu.

7.3 Procesuiranje i suđenje PEMI

- Uopšteno se mora povećati fokus na član 74(2.12) u gonjenju PEMI. Iako je ovaj član opšta odredba KZ, a ne krivično delo, to je ipak važan pravni instrument kojim se pravilno može uputiti i kazniti incident uz mnogostruke motive. Sudovi stoga treba da iskoriste sav potencijal ovog člana za rešavanje zločina koji ne spadaju u delokrug člana 147, ali koji su ipak počinjeni uz motivaciju ostrašćenosti.
- Pravosuđe treba da zapocne da prikuplja statistike kada je član 74(2.12) primenjen kao pravni osnov da se poveća trajanje kazne.

7.4 Jačanje veza između zajednica

Da bi se na adekvatan način razumela žrtva i percepcija zajednice, neophodno je da se podstakne okruženje u kojem se manjinska zajednica oseća slobodno da prijavi incidente. Najvažnije je da ljudi iz zajednica imaju poverenja u sposobnost policije da pravilno reši incidente i ublaži strah zajednice. Postojeći naponi na jačanju veze između KP i zajednice može pomoći svim relevantnim stranama da razumeju jedni druge.

Jače veze u zajednici mogu pomoći KP da nastavi smirivati netačne i ishitrene kategorizacije incidenta kao primarno etnički motivisanih, ali u isto vreme uzme u obzir potencijal ili prisustvo u osnovi etničkih elemenata i percepciju ljudi koji su umešani.

- OSBZ se mora osnovati u svim opštinama Kosova, takođe i u četiri opštine na severnom Kosovu sa većinskim srpskim stanovništvom.

8. SPISAK LITERATURE

ZAKONODAVNI AKTI

Krivični zakon Republike Kosovo, Kod br. 04/L-082, 20 april 2012.

Zakon o krivičnom postupku Republike Kosovo, Kod br. 04/L-123, 13 decembar 2012.

Zakon o Policiji, Zakon Br. 04/L-076, 2 mart 2012.

Administrativno uputstvo 27/2012 o Opštinskim savetima za bezbednost zajednica (mart 2012).

IZVEŠTAJI

BUREMA, Lars. 'Pomirenje na Kosovu: Nekoliko koraka je preduzeto, predstoji dug put', *Časopis o etnopolitici i pitanje manjina u Evropi* (2012/4), str. 7–27.

ECMI KOSOVO. 'Incidenti i tenzije u Mitrovici: Neophodno nepristrasno izveštavanje i jačanje vladavine prava' (21 april 2015).

ECMI Kosovo. 'Povodom nedavnog incidenta u Pasjanu' (10 maj 2015).

ECMI Kosovo. 'Povodom nedavnih bezbedonosnih incidenata u Klini i otežanim procesom povratka' (21 maj 2015).

EULEX. Sažet izveštaj o napretku (septembar 2015).

EVROPSKA KOMISIJA. Kosovo* 2015 Izveštaj o napretku (2016).

EVROPSKA KOMISIJA. Izveštaj Komisije Evropskom parlamentu i Savetu, Treći izveštaj o napretku Kosova* o uslovima mape puta za liberalizaciju viznog režima (COM (2015) 906 finalni, 18 decembar 2015).

EVROPSKA KOMISIJA Izveštaj Komisije Evropskom parlamentu i Savetu, Drugi izveštaj o napretku Kosova o uslovima mape puta za liberalizaciju viznog režima (COM (2014) 488 final, 24 July 2014).

Kosovski centar za bezbedonosna pitanja. Kosovski bezbedonosni barometar, Peto izdanje (decembar 2015).

OSCE/ODIHR. Zakoni o zločinima iz mržnje –praktični vodič (2009).

OEBS Misija na Kosovu. 'Izveštaj o proceni prava zajednica, četvrto izdanje' (novembar 2015).

SAVET BEZBEDNOSTI UJEDINJENIH NACIJA. 'Izveštaj Generalnog sekretara o Misiji privremene uprave Ujedinjenih Nacija na Kosovu', (Dokumenti S/2015/74, 30 januar 2015).

NOVI ČLANCI

B92. 'Da se kazne oni koji su napadali' (5 maj 2015).

KOŠEV, 'Izboden Srbin u Pasjanu' (4 maj 2015).

INTERVJUI

Direktor odeljenja za statistike, Kosovski pravni savet, Kancelarija Kosovskog pravnog saveta, 12 maj 2016.

Savetnik u ICITAP-u, Priština, 16 maj 2016.

Šef pravnih poslova, Kosovska policija, Glavno sedište policije, Priština, 17 maj 2016

Koordinator za međuetničke zločine iz mržnje, Kancelarija državnog tužioca, Državno tužilaštvo, Priština, 24 maj 2016 i 9 jun 2016.

OEBS-ov Nacionalni stručni službenik, sekcija za zajednice Odeljenja za ljudska prava i zajednice, Kancelarija OEBS-a, Priština, 6 juli 2016.

EULEX-ov savetnik Zamenika Generalnog Direktora KP za Operativu/ Zamenik šefa savetodavne jedinice Policije i pitanja granica, Priština, 7 juli 2016.

Projektom koji finansira EU rukovodi
Kancelarija Evropske unije na Kosovu